

ALEXANDRA KOLLONTAI: AMORS I DESAMORS CONTRA L'HEROIC I TRÀGIC TALÓ DE FONTS DE LA REVOLUCIÓ RUSSA

Andrea D'Atri

26/05/09

<http://andreadatri.blogspot.com/>

El meu amic va veure el llibre que vaig deixar sobre la taula i va preguntar de què es tractava.

- És una novel·la d'Alexandra Kollontai que acabo de llegir i que m'ha semblat boníssima.
- I com acaba? Al final, la protagonista es casa? - va ironitzar el meu amic sobre el títol que cridava la seva atenció, massa romàntic pel que suposava que podia escriure Kollontai.
- No! - li vaig dir, redoblant la seva ironia- aquesta novel·la té un final feliç.

La novel·la que tenia sobre la taula era *La bolxevic enamorada*, la única d'Alexandra Kollontai qui, abans i després d'aquesta experiència literària, es va dedicar a escriure quasi exclusivament -amb excepció d'alguns relats curts [1]- articles i fulletons de propaganda. Potser per aquesta escassa trajectòria se'n deriva el to dur dels seus diàlegs, l'austeritat de recursos en la descripció dels personatges i escenaris i la falta de pretensions del seu estil. Com assenyala Jacqueline Heinen respecte als seus relats curts, i que bé pot atribuir-se també a aquesta novel·la, "podem irritar-nos en més d'una ocasió pel vocabulari utilitzat, la tonalitat a vegades una mica nècia de certes escenes, però això no vol dir que les lectores de finals del segle XX no se sentin molt afectades pels problemes de fons que planteja Kollontai a propòsit de l'amor i de la vida de la parella" [2].

Però, tot i no tractar-se d'una excel·lent obra literària, des del punt de vista formal, *La bolxevic enamorada* és una novel·la d'amor, històrica, de propaganda comunista i, a més, d'aquestes que provoquen que no es pugui parar de llegir-les fins arribar al final, d'una tirada. *La bolxevic enamorada* va ser publicada a Moscou al 1927 i la seva autora va decidir presentar-la dient que no es tractava "d'un estudi ètic ni un quadre de la vida a la Rússia soviètica. És purament un estudi psicològic de les relacions sexuals del període de la postguerra. (...). La meua intenció al escriure aquest llibre és que serveixi, encara que sigui una mica, per combatre la vella hipocresia burgesa dels valors morals i per demostrar un cop més que comencem a respectar a la dona, no per la seva 'bona moral', sinó per la seva actuació, per la seva sinceritat, respecte als deures de la seva classe, del seu país i de la Humanitat en general" [3].

Però, qui era aquesta dona que podia editar una novel·la sobre la vida a Rússia al mateix temps que el creador de l'Exèrcit Roig -qui va ser juntament amb Lenin un dels màxims dirigents de la revolució de 1917- era expulsat del partit en el desè aniversari d'aquella gesta heroica?

D'una infància rica a la presa del poder

Alexandra havia nascut a San Petesburg el 31 de març de 1872, en el sí d'una família de rics terratinents, el que li va permetre educar-se amb un instructor particular en una nació on només una de cada tres-centes noies tenia accés a l'educació mitjana [4]. De jove va estudiar història del treball a Suïssa i, al 1899, es va afiliar al Partit Obrer Socialdemòcrata Rus (POSDR) on es va enrolar en la fracció menxevic [5].

Després de presenciar els esdeveniments del Diumenge Sagnant, quan centenars d'obriers van morir sota els fusells de l'autocràcia mentre -conduïts per un pope de l'església ortodoxa- peticionaven al Tsar, Alexandra es va involucrar en el procés revolucionari que va commocionar a Rússia, escrivint articles i organitzant a les dones treballadores. Davant l'atac que va rebre de la reacció per la seva tasca entre les obreres, la corrent menxevic va aclarir que s'oposava a la política d'organització independent de les treballadores que ella tirava endavant, en l'editorial del seu diari *Veu Socialdemòcrata*. Ràpidament, amb la publicació del seu article "Finlàndia i el socialisme" -en el que Kollontai fa una crida a la insurrecció contra el règim tsarista- li va arribar l'exili. A Europa, va entrar en contacte amb els partits socialdemòcrates d'Alemanya, Gran Bretanya i França. El seu nivell cultural i els seus viatges són els que, durant la resta de la seva vida, li van permetre parlar fluidament més de mitja dotzena d'idiomes.

En l'inici de la Primera Guerra Mundial es va oposar a aquesta, al mateix temps que s'unia definitivament als bolxevics, viatjant per Europa en una campanya contra la contesa imperialista. Quelcom similar al que succeeix amb el seu personatge de La bolxevic enamorada que "Va ser admesa a la organització, però Vassilissa no es va fer bolxevic immediatament. Va discutir amb els membres del Partit. Els va fer varies preguntes, i va marxar indignada. Després d'una llarga deliberació va tornar pel seu propi impuls, dient: 'Vull treballar amb vosaltres'" [6].

Però, tot i el seu compromís amb aquesta causa, Kollontai no va poder participar a la Conferència Internacional de Dones Socialistes convocada per Clara Zetkin en la que es va encunyar la fórmula de compromís de "guerra a la guerra", entre les diferents delegacions. La companya de Lenin ho recorda amb aquestes paraules: "Kollontai havia deixat als menxevics per aquesta època. Al gener ella va escriure a Vladimir Iltx i a mi, enviant-nos un pamflet. 'La meva estimada camarada -va escriure Vladimir Iltx al retorn- (...). Segons sembla, vostè no concorda del tot amb la consigna de la guerra civil i li assigna, per dir-ho així, un lloc subordinat (i potser condicional) davant la consigna de la pau. I vostè subratlla que 'hem d'avançar una consigna que ens uneixi a tots'. Li diré francament que el que jo més temo en el moment present és una unitat indiscriminada que, estic convençut, és la més perillosa i danyosa pel proletariat'" [7]. Finalment, Alexandra Kollontai va poder participar a la Conferència de Zimmerwald, on es van reunir delegacions internacionalistes de la socialdemocràcia europea. Allí va acompanyar la posició de la delegació bolxevic encapçalada per Lenin qui plantejava, en minoria, que els socialistes havien de trencar la col·laboració amb els governs burgesos, que era necessària la mobilització de les masses contra el social-xovinisme i la transformació de la guerra en guerra revolucionària. "Simpatitzava amb els bolxevics i admirava a Lenin perquè s'oposava a la guerra d'una manera molt resolta", diu del seu personatge Vassilissa, com si aquesta jove obrera bolxevic es tractés del seu alter ego [8].

Al esclatar la revolució, al febrer de 1917, Alexandra Kollontai torna a Rússia i és electa pel Comitè Executiu del Soviet de Petrograd. Mentrestant, Stalin sosté que s'han de

consolidar les conquestes democràtico-burgeses, proposant que el partit bolxevic recolzi al govern provisional de Kerensky, quan Lenin encara no havia tornat del seu exili. Però una minoria d'obriers metal·lúrgics, recolzats per Kollontai, resisteix a aquesta postura d'Stalin, en sintonia amb la visió del dirigent bolxevic que sostenia que els soviets eren organismes per l'exercici del poder i que era necessari superar la revolució burgesa amb la revolució proletària.

Al juliol, Alexandra va ser empresonada juntament a centenars de bolxevics, després de que fossin derrotades les les jornades on milers d'obriers i soldats van aixecar al consigna de "tot el poder als soviets". "Quan vaig arribar a Rússia, Kollontai estava a la presó", relata la periodista nord-americana Louise Bryant. "Havia estat exiliada per la seva oposició al tsarisme. Va ser tancada novament per discrepar amb el govern provisional. Sabien que era una bolxevic i per aquell 'crim' va ser detinguda a la frontera russa sota el vergonyós càrrec de ser una espia alemanya. Fou alliberada novament perquè no van trobar proves per processar-la. Fou detinguda novament i empresonada per Kerensky després de l'aixecament de juliol, per haver dit obertament que els soviets eren la única forma de govern per a Rússia..." [9]. Encara es trobava presa quan va ser escollida per integrar el Comitè Central del Partit Bolxevic, el mateix que va conduir la insurrecció d'octubre amb el vot negatiu de només dos dels seus membres: Zinoviev i Kamenev.

Després de la presa del poder, Alexandra Kollontai va ser nomenada Comissària del Poble per l'Assistència Pública, un càrrec de nivell ministerial. "Dijous 8 de novembre. Va néixer el nou dia sobre una ciutat presa de l'excitació i el desordre, sobre una nació agitada per una formidable tempestat. (...) Es van anomenar comissaris temporals pels diferents ministeris: pel de Negocis Estrangers, Uritski i Trotsky; pel de l'Interior i Justícia, Rykov; pel de Treball, Chliapnikov; Hisenda, Menjinski; Assistència Pública, Alexandra Kollontai... (...). Moguts per un sol impuls, tots ens trobarem de sobte dempeus, unint les nostres veus al mateix so i lent creixent de La Internacional. Un vell soldat canós sanglotava com un nen. Alexandra Kollontai contenia les llàgrimes. El cant rodava vigorosament per la sala, fent tremolar les finestres i les portes i anant a perdre's en la calma del cel. La guerra ha acabat! La guerra ha acabat!, va cridar prop de mi un jove obrer, amb el rostre radiant" [10].

Deu anys més tard, el mateix any en que es publicava La bolxevic enamorada, la mateixa Alexandra homenatjava a les dones que havien participat en aquesta gran gesta de la classe obrera russa amb les següents paraules: "Les dones que van prendre part en la Gran Revolució d'octubre, qui van ser? Individus aïllats? No, van ser moltíssimes, desenes, centenars de milers d'heroïnes sense nom qui, marxant colze a colze amb els treballadors i els camperols rere la bandera roja i la consigna dels Soviets, van passar sobre les runes de la teocràcia tsarista cap a un nou futur... (...). Quan es rememoren els fets d'Octubre, no es veuen rostres individuals sinó masses. Masses senes número com onades d'humanitat. (...) A l'any de 1917, el gran oceà de la humanitat empeny i es balanceja, i una gran part d'aquest oceà està fet de dones. Algun dia l'historiador escriurà sobre les gestes d'aquestes heroïnes anònimes de la revolució, que van morir al front, que van ser balejades pels blancs i van suportar les incomptables privacions dels primers anys després de la revolució, però que continuaren mantenint amunt la Bandera Roja del poder del Soviet i el comunisme" [11]. A una d'aquestes heroïnes, Alexandra la va treure de l'anonimat, li va posar el nom de Vassilissa i la va transformar en el personatge principal de la seva novel·la, aquesta "noia obrera" que "vestia brusa, faldilles i un cinturó de cuir" que també s'havia enrolat al Partit Bolxevic al començament de la guerra, com l'autora que li va donar vida.

Assumptes públics i privats de la “petita camarada”

Des del ministeri d'Assistència Pública, la “petita camarada” -com l'anomenaven afectuosament els seus col·laboradors- serà una de les artífexs de gran part de les reformes que s'introdueixen en la legislació sobre la dona i la família. Ara, les dones soviètiques podran escollir lliurement la seva professió, obtindran un salari igual pel mateix treball que els homes, tindran assegurat el seu accés als llocs de treball de l'Estat, quedaran prohibits els acomiadaments de dones embarassades, les casades ja no estaran obligades a seguir al seu marit i l'educació serà mixta. “Quan vaig ser anomenada delegada del poble per l'Assistència Pública, la meva primera preocupació va ser treballar en l'elaboració del decret sobre la protecció maternal. Va ser aleshores quan la comissaria del poble per la Salut va crear una secció encarregada de la protecció de les mares i dels nens i va instal·lar el 'palau de la maternitat” [12].

Però, a pocs mesos d'assumit el càrrec, Kollontai renuncia per “raons de discrepàncies de principi amb la política actual” [13]. S'oposava al tractat de pau de Brest-Litovsk, firmat al març de 1918, després d'àrdues negociacions per aconseguir l'armistici amb la finalitat de treure al naixent estat obrer de la Primera Guerra Mundial, mentre s'esperava l'avenç de la revolució proletària a Alemanya. Leo Trotsky, comissari d'Assumptes Exteriors, recorda els debats suscitats per la firma del tractat: “La lluita, dins del partit, es tornava cada dia més violenta. (...) Lenin era partidari de que intentéssim diferir les negociacions, capitulant immediatament en cas de que se'ns dirigís un ultimàtum. Jo era de la opinió que provoquéssim la ruptura de les negociacions, afrontant el risc de que Alemanya tornés a atacar-nos, per, en aquest cas, capitular davant la imposició evident de la força. Bujarin demanava que es dugués endavant la guerra, per d'aquesta manera obrir els horitzons revolucionaris” [14]. El 21 de gener, la posició de Bujarin va guanyar, provisòriament, per 32 vots contra 15 per la de Lenin i 16 per la de Trotsky. Entre aquests últims vots obtinguts pel comissari d'Assumptes Exteriors, s'hi comptava el d'Alexandra Kollontai. “No et fa llàstima de la teva mare? Ets la vergonya de la família! Barrejava amb els bolxevics! Estàs venent el teu país als enemics”, li recrimina a Vassilissa la seva mare, quan en la novel·la, aquesta recolza les negociacions de Brest-Litovsk i decideix anar-se'n a viure amb una amiga, abandonant la morada familiar [15].

Les discrepàncies de Kollontai sobre aquest assumpte no van impedir, però, que impulsés la organització del Primer Congrés Panrus de Treballadores, on es resol la creació de comissions d'agitació i propaganda entre les dones que van ser l'embrió del Zhenotdel, la Secretaria de la Dona del partit i que publicarà el diari La Comunista. La tasca central del Zhenotdel era la d'organitzar a les dones que no eren membres del partit, per ensenyar-los els seus drets i comprometre-les en la construcció de l'estat obrer. La mateixa Kollontai rememora aquell congrés en els seus records sobre Lenin: “En el temps en que el congrés va ser convocat, alguns no apreciaren la seva importància i significat. Recordo que hi havia oposició de Rykov, Zinoviev i altres. Però, Vladimir Iliix va declarar que el congrés era necessari” [16].

Aquesta falta de comprensió i oposició de vells dirigents bolxevics també apareix representada a la seva novel·la. “Vassilissa s'enfadava; discutia amb els companys i es barallava amb el secretari del districte. 'Per què han de ser els problemes de les dones menys importants? Aquesta idea és comú en vosaltres. Per això les dones estan tan endarrerides. Però no triomfareu en la Revolució sense les dones” [17]. En relació als drets de les dones, com el personatge de la seva novel·la, Alexandra “sabia el que volia i, per tant, no transigia. Molts havien perdut l'entusiasme; a poc a poc es van quedar

endarrerits, fins que van acabar per quedar-se a casa”. La dirigent bolxevic, com el seu personatge, continuava igual “sempre lluitant, sempre organitzant quelcom, sempre insistint sobre un punt determinat” [18].

Però tot i la intensa activitat d'aquests primers mesos posteriors a la presa del poder, Alexandra Kollontai es va fer temps per casar-se per segona vegada -segons el nou codi civil- amb un camarada disset anys menor que ella, un heroi de la flota del Bàltic. Trotsky, a propòsit de retratar la vulgaritat d'Stalin, en la seva inacabada biografia d'aquest, apunta una anècdota que involucra a la parella: “De darrere de l'envà va arribar fins a nosaltres la veuota de Dybenko: estava parlant amb Finlàndia i la conversació era una mica tendre. El corpulent i arrogant mariner de vint-i-nou anys i negra barba havia intimat feia poc amb Alexandra Kollontai, dona d'antecedents aristocràtics, que coneixia mitja dotzena de llengües estrangeres i s'apropava als quaranta-sis. En certs cercles del Partit es murmurava no poc sobre això. Stalin, amb qui fins aleshores jo no havia sostingut una conversació personal, va venir cap a mi amb una espècie d'inesperada gatzara, i assenyalant amb l'espatlla cap a l'envà, va dir a través d'un somriure forçat: 'Allí està aquest amb Kollontai, amb Kollontai!' Els seus gestos i el seu riure em van semblar fora de lloc i d'una vulgaritat insuportable, especialment en aquella ocasió i aquell lloc. No recordo si li vaig contestar alguna cosa, tornant el cap cap a un altre costat, o si li vaig respondre secament: 'És assumpte seu'” [19]. Però tot i la tendresa demostrada en aquests primers dies de matrimoni, Alexandra abandonarà a Dybenko. Quatre anys més tard li escriu: “No sóc l'esposa que necessites, sóc un individu abans que una dona” [20].

La NEP i la Oposició Obrera

L'hivern de 1920 a 1921 va ser extremadament cru, les baixes temperatures i la fam van causar dos milions de morts. La revolució persistia enmig d'enormes dificultats: la producció agrícola havia descendit en un 60% respecte 1914, la producció industrial havia quedat reduïda a un 15%. Lenin deia: “El proletariat és la classe que participa en la producció de bens materials en la indústria capitalista a gran escala. En la mesura en que la indústria a gran escala ha estat destruïda, en la mesura en que les fàbriques estan parades, el proletariat ha desaparegut” [21]. I això tenia conseqüències polítiques: l'Estat es recolzava en una classe obrera malmesa per la guerra civil, la fam i perquè els treballadors se'n tornaven al camp en busca de menjar. Els mariners de Kronstadt, al Bàltic, s'amotinen; entre les seves demandes inclouen un mercat lliure pel gra. La oposició dels camperols -que constituïen ni més ni menys que el 80% de la població- al govern dels soviets feia perillar el futur de la revolució. És aleshores que, el Xè Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica promulga, per decret del 21 de març de 1921, la nova política econòmica (NEP), requerint una quantitat específica de productes agrícoles o matèries primes als camperols com a mesura d'emergència i donant la llibertat per vendre la resta de la producció.

La crisi obligava als bolxevics a restaurar la propietat privada, en alguns sectors de l'economia, reemplaçant la política de “comunisme de guerra” dels anys anteriors. Amb aquestes mesures, la producció agrícola es va incrementar considerablement. Però aquesta política també va enfortir als camperols rics i als especuladors, aquests homes i noies de la NEP que són els personatges més menyspreables de La bolxevic enamorada. Quan Vassilissa emprèn el viatge en tren per retrobar-se amb el seu estimat, comparteix el camarot amb una d'aquestes dones que es beneficiaven amb les activitats especulatives. “La seva companya de viatge era una noia de la NEP, molt cridanera, vestida amb sedes, perfumada, amb arracades pesades”, un comportament aliè i

impensat per a milions de dones treballadores enfonsades en la misèria [22].

Per a Lenin i Trotsky, aquests canvis en la política econòmica constituïen un retrocés ordenat, per fer temps fins la propera onada de la revolució internacional. Però, no desconeixien els perills que comportaven aquestes mesures: la NEP obria les portes a les pressions de classes antagòniques amb el proletariat que podien provocar una ruptura en el Partit Comunista, donant pas a la restauració. Per això, al mateix temps que introduïa la NEP, Lenin proposava, com a mesura preventiva i excepcional, la prohibició del dret a fracció dins del partit. Però enmig d'aquesta situació, Lenin enfronta encara a un altre grup que es denomina Oposició Obrera: “Una desviació lleugerament sindicalista o semianarquista no hauria sigut molt greu perquè el partit l'hauria reconegut a temps i s'hauria preocupat en eliminar-la. Però, quan tal desviació es produeix en el quadre d'una aclaparadora majoria camperola del país, quan creix el descontentament del camperolat davant la dictadura proletària, quan la crisi de l'agricultura assoleix el seu límit, quan la desmobilització de l'exèrcit camperol està lliurat a centenars i milers d'homes desfets que no poden trobar treball i no coneixen més activitat que la guerra, passant a alimentar el bandidatge, ja no és temps de discussions sobre les desviacions teòriques. Hem de dir clarament al Congrés: no permetrem més discussions sobre les desviacions, és precís aturar-les (...). L'ambient de controvèrsia s'està fent extraordinàriament perillós, s'està convertint en una autèntica amenaça per la dictadura del proletariat” [23]. En l'Oposició Obrera s'hi trobava enrolada Alexandra Kollontai. Es tractava d'un grup de treballadors metal·lúrgics, encapçalat per ella i el dirigent sindical Alexander Shliapnikov, els qui consideraven que s'havia d'entregar la direcció de l'economia a un congrés de productors, donar la direcció de les fàbriques i empreses als sindicats i escollir als directors pel vot directe. Lenin respon: “En aquests últims mesos s'ha revelat clarament en el sí del Partit una desviació sindicalista i anarquista, que exigeix les mesures més enèrgiques de lluita ideològica, així com la depuració i el sanejament del Partit. (...) En primer lloc, el concepte de 'productor' engloba al proletari amb el semiproletari i amb el petit productor de mercaderies, apartant-se així radicalment del concepte fonamental de la lluita de classes i de l'exigència bàsica de diferenciar amb precisió les classes. En segon lloc, orientar-se cap a les masses sense partit o coquetejar amb elles, com es fa a la tesi citada, és apartar-se del marxisme d'una manera no menys radical. (...) El marxisme ens ensenya (...) que només el partit polític de la classe obrera, és a dir, el Partit Comunista, està en condicions d'agrupar, educar i organitzar l'avantguarda del proletariat i de tota la massa treballadora, la única capaç de resistir a les inevitables vacil·lacions petitburgeses d'aquesta massa, a les inevitables tradicions i recaigudes en l'estreta de mires gremial o en els prejudicis gremials entre el proletariat i dirigir tot el conjunt de les activitats de tot el proletariat...” [24].

En la ficció, corre l'any 1922 i l'autora fa reflexionar al personatge: “...Vassilissa tampoc era la mateixa. Per què? De qui era la culpa? Amb les mans al cap, Vassilissa pensava. En aquells anys mai havia tingut temps per pensar. Vivía i treballava. Però ara tenia la sensació d'haver oblidat o descuidat quelcom. El què? Discòrdia dins del Partit, disgustos a les organitzacions...” [25] Ella també s'ajunta, amb altres companys, per presentar-se com un grup d'opinió en el següent congrés del partit. “La tendència de Vasya va ser derrotada. Però havia obtingut més vots dels que ella esperava. Això també era una victòria” [26].

En la vida real, la Oposició Obrera impugna les decisions del Xè congrés del partit davant la Internacional Comunista, mitjançant una carta coneguda com la “Declaració dels 22”. En el congrés següent, una comissió proposa l'expulsió de Kollontai i Shliapnikov entre altres, però és rebutjada.

A La bolxevic enamorada, transcorren els mesos en que Vassilissa es retroba amb el seu amor, però aquest ja no és el mateix. Ara, Vladimir ocupa un càrrec de director en una empresa i manté relacions comercials amb els especuladors de la NEP. Quan vol congraciarse amb la seva Vasya, aquesta s'enfurisma. “- Aquest és el teu sou? El teu sou mensual? Però, com t'atreveixes tu, un comunista, a gastar-lo en tals foteses? I cada vegada major pobresa! Al teu voltant misèria i fam! No hauràs fet quelcom que no haves de fer per arribar a ser director?” [27], interroga Vassilissa, quan veu els mobles de la nova llar que van a compartir.

La vida de la parella no s'assembla a la que ella imaginava en aquell viatge en tren que la conduïa als braços de Vladimir. Totes les nits la casa s'omplia de convidats que no li simpatitzaven a la obrera bolxevic: directors d'empreses, homes de la NEP, oficials de la GPU... i, pitjor, les seves esposes que vestien de seda, amb abrics fins i els dits relluents d'anells. “La dama va dir que era religiosa i que es confessava, tot i que no feia dejuni. Com podia ser això?, un company de la GPU casat amb una creient! Vasya va arrugar el front. Es va posar de mal humor. Vladimir també en tenia la culpa. Quina classe d'amics tenia?” [28].

Pocs anys més tard, Alexandra recorreria el món, vivint en ambaixades sumptuoses de la Unió Soviètica, convertida en presó i tomba de milers d'autèntics revolucionaris. Però en la novel·la, és Vladimir el qui ha canviat enormement. “Vasya mirava amb indignació al seu marit adormit. Era possible que aquest home fos el seu amant, que alguna vegada hagués estat el seu amic i company? Era aquest l'home amb el qui hauria lluitat pel Soviet? Era un estrany, un desconegut. Que sola que estava!” [29].

Un final silenciós

Cap al final de la novel·la, Vassilissa es recobra a sí mateixa, recobra nous bris i el plaer de dedicar la seva vida a l'activitat revolucionària, després d'haver intentat, infructuosament, recuperar el vell amor de 1917 que havia canviat tant sota la influència de la NEP. Però quan torna a la seva habitació a la vella comuna que ella havia ajudat a construir amb el seu propi esforç, plouen les queixes: el club de nens havia estat dissolt perquè no representava més que una despesa; els llibres de la biblioteca s'havien venut quan es va instituir la nova política econòmica. “Que la NEP s'ocupés dels seus assumptes, però que deixés en pau les coses que els obrers havien edificat laboriosament!”, pensa Vassilissa [30].

La seva vella amiga Grusha li diu: “Això és el pitjor de tot; la manera com els nostres homes deserten per convertir-se en directors. Però no et sentis desgraciada, Vasya. Queden molts més dels nostres! Fixa't en aquests que no pertanyen al Partit. Entre ells hi trobaràs comunistes de veritat, proletaris comunistes sincers”. Els altres “fa temps que van canviar les seves idees proletàries per llums i matalassos. No ens comprenen” [31]. Però, adverteix que entre els membres de la classe treballadora, regna la desgana i l'apatia: “Guarda el teu amor, el teu cor pels treballadors; la seva situació és difícil ara. Molts d'ells han perdut la fe en sí mateixos” [32].

Aquest sentiment s'expandeix en la Unió Soviètica, més encara amb la mort de Lenin, ocorreguda el 21 de gener de 1924. Alguns mesos abans, Alexandra s'incorpora al cos diplomàtic de la Unió Soviètica, sent la primera dona ambaixadora de la història, exercint el seu càrrec a Noruega, Suècia i Mèxic. Això l'allunya del centre de les activitats

polítiques de Moscou i Petrograd, però a canvi, li eviten el risc de deportació i execució dels que són víctimes els seus companys junt a altres opositoristes, d'aquí en endavant. Shliapnikov no va poder escapar a aquest destí: al 1932 va ser obligat per Stalin a autocríticar-se públicament; l'any següent fou expulsat del Partit Comunista; més tard va ser arrestat i, al 1937, fou executat.

Fins la seva mort, ocorreguda a Moscou el 9 de març de 1952, Kollontai va estar-se a l'exterior i la majoria dels seus escrits tractaren sobre temes relatius a la dona, la família i la sexualitat. També va publicar la seva autobiografia.

Quant hi va haver de desconeixement sobre el que ocorria a l'Estat obrer empresonat per la bota d'Stalin? Quant de malestar, d'escepticisme, de desmoralització i cansament com per emprendre una nova batalla per les seves conviccions? El cert és que, Alexandra Kollontai, qui en nombroses ocasions va mantenir divergències amb les línies directrius de Lenin i que, tot i així, sempre va acatar la decisió majoritària i les resolucions del partit, aquesta vegada va guardar silenci. Un cop més va tractar d'acatar la disciplina sense miraments? O més aviat va ser un intent d'escapar de les urpes de la reacció que aixafava qualsevol discrepància amb els camps de treball forçats, els judicis sumaris i els afusellaments?

Trotsky, com milers d'oposicionistes d'esquerra al règim termidorià imposat per Stalin, no va escapar a aquest destí. Al 1932, al fundador de l'Exèrcit Roig perseguit per tot el món, Suècia li negava un visat per demanda per Alexandra Kollontai que complia, així, amb les ordres del Kremlin. "La fracció stalinista va prendre una posició vergonyosa en la contesa classista sobre el problema del visat. A través dels seus agents diplomàtics va fer tot el possible per impedir que se li donés el visat al camarada Trotsky. Kobetski a Dinamarca i Kollontai a Suècia van amenaçar amb represàlies econòmiques i de tot tipus" [33].

La bolxevic enamorada acaba abans d'aquests esdeveniments dramàtics que colpejaren a la classe treballadora soviètica. El final transcorre enmig d'estrèpits riures i el crit de Vassilissa a la seva amiga: "Visquem, Grusha, visquem!" Lamentablement, Alexandra va escollir fer-ho en el silenci i sota una falsa disciplina que li va salvar la vida a costa de no denunciar els crims contra els revolucionaris, que, paradoxalment, es cometien en nom del socialisme.

Les seves oscil·lants posicions polítiques i la seva reclusió en els luxosos salons de les ambaixades per evitar mirar al monstre de front, no invaliden però, el seu notablement audaç pensament sobre les noves formes de les relacions humanes alliberades del jou capitalista. Aquests escrits han perdurat per la seva perspicàcia per reconèixer fins a quin punt l'amor i la sexualitat obeeixen també als ressorts socials i econòmics del món en el que vivim. Però, fonamentalment, per la seva capacitat d'imaginar nous vincles igualitaris entre els éssers humans. Vassilissa així ho somnia, fins el que coneixem de la seva història fictícia. Alexandra va saber que els somnis que els bolxevics van ser capaços de concebre al 1917 estaven sent estrangulats pel "puny del gendarme i la filosofia del capellà" que imposava la burocràcia stalinista.

Però avui, quan acaben de complir-se 90 anys de la revolució russa i Txalaparta edita *La bolxevic enamorada*, el llibre adquireix noves dimensions. I més enllà de les defeccions de la seva autora, es mostra com una tela que exposa altres formes i colors de l'amor, en el marc del compromís i la convicció revolucionàries. Contra l'individualisme que impregna la nostra cultura, *La bolxevic enamorada* és una lliçó no només de quant les dones necessiten lluitar per la seva pròpia individualitat, sinó també de com de més ric és l'amor

quan el seu objecte és la comunitat i no la possessió de l'altre.

Notes

[1] Kollontai va escriure L'amor de les tres generacions, Les germanes i L'amor lliure, al 1923.

[2] Jacqueline Heinen, Introducció a Mujer, Historia y Sociedad. Sobre la liberación de la mujer, de A. Kollontai, Fontamara, México, 1989.

[3] Citat per Zaloe Basabe al pròleg a l'edició de La bolchevique enamorada, en espanyol.

[4] Introducció de Bárbara Funes al capítol V de Luchadoras. Historias de Mujeres que hicieron Historia, Ediciones del IPS, Bs. As., 2006.

[5] Els menxevics eren la fracció moderada del POSDR, els qui bregaven per un partit "ampli" i consideraven que a Rússia estava plantejada una revolució burgesa com a primera etapa del procés revolucionari, on el partit obrer havia d'ubicar-se com a ala esquerra.

[6] Alexandra Kollontai, La bolchevique enamorada, Txalaparta, Bs. As., 2008, p. 20.

[7] Nadezhda Krupskaya, Lenin. Su vida, su doctrina, Editorial Rescate, Bs. As., 1984.

[8] Kollontai, op.cit., p. 20.

[9] Louise Bryant, Six Red Months in Russia: An Observers Account of Russia Before and During the Proletarian Dictatorship, George H. Doran Company, New York, 1918.

[10] John Reed, Diez días que conmovieron al mundo, Instituto Cubano del Libro, La Habana, 1967.

[11] A. Kollontai, "Mujeres Combatientes en los días de la Gran Revolución de Octubre", versió a < option="com_content&task=" id="487&Itemid=">

[12] A. Kollontai, Mujer, Historia y Sociedad. Sobre la liberación de la mujer, Fontamara, México, 1989.

[13] Citat en nota al peu de Jacqueline Heinen a Mujer, Historia y Sociedad, op.cit.

[14] L. Trotsky, Mi vida, Antídoto, Bs. As., 1996.

[15] A. Kollontai, La bolchevique enamorada, p. 34.

[16] A. Kollontai, "V.I. Lenin and the First Congress of Women Workers".

[17] A. Kollontai, La bolchevique enamorada, p. 21

[18] Ídem.

[19] Trotsky, Stalin.

[20] Citada per Jacqueline Heinen a Introducció a Mujer, Historia y Sociedad, op.cit.

[21] Citat per Ted Grant a Rusia, de la revolució a la contrarrevolució, Fundació Federico Engels, Madrid, s/f.

[22] Kollontai, op.cit., p. 31

[23] Citat per Pierre Broué a El Partido Bolchevique, Editorial Ayuso, Madrid, 1974.

[24] Lenin, "Primer proyecto de resolución del X Congreso del PC de Rusia sobre la desviación sindicalista y anarquista en nuestro partido", a Acerca de los sindicatos, Ediciones en Lenguas Extranjeras, Moscú, 1958.

[25] A. Kollontai, op.cit., p. 51.

[26] Ídem., p. 75.

[27] Ídem., p. 83.

[28] Ídem., p. 93.

[29] Ídem., p. 177.

[30] Ídem., p. 201.

[31] Ídem., p. 216.

[32] Ídem., p. 218.

[33] "Una declaración de los bolcheviques leninistas sobre el viaje del camarada Trotsky", noviembre de 1932, a Escritos de León Trotsky, CD ROM del CEIP "León Trotsky", Bs. As., 2000.